

Azərbaycan alimləri Qroznı şəhərində Beynəlxalq Kongresdə iştirak ediblər

11-12 sentyabr 2018-ci il tarixində Çeçenistan Respublikasının Qroznı şəhərində "Qafqaz xalqlarının etnik tarixi və etnogenezi" mövzusunda Nax xalqlarının Birinci Beynəlxalq elmi Kongresi keçirilmişdir. Kongresdə Almaniya, Türkiyə, Azərbaycan, Gürcüstan, Ermənistan, İordaniya, İsrail, Suriya, Özbəkistan, Qazaxıstan respublikasından gələn nümayəndələr iştirak etmişdir. Bundan başqa Kongresin işində Şimali Qafqazda yaşayan xalqların nümayəndələri geniş tərkibdə təmsil olunmuşdular. Eyni zamanda, Rusiya Federasiyasının Moskva, Sankt-Peterburq, Kazan, Həştərxan, Krasnodar və Pyatiqorsk şəhərindən gələn elm adamları və pedaqoqlar iştirak etmişdilər.

Kongres əvvəlcə plenar iclasla başlamış, sonra isə ayrı-ayrı seksiyalarda davam etdirilmişdir. Bütöv-

Sakit Hüseyinov çeçen xalqlarının etnik tarixinin formalaşmasında dini-fəlsəfi dünyagörüşün və milli-

lükdə, plenar iclasda 8 məruzə, seksiyalarda isə 125 məruzə dinlənmişdir. Kongresdə elmi cəhətdən aktual hesab edilən bir çox problemlər müzakirə edilmiş, xüsusən, Qafqaz xalqlarının etnik tarixi və etnogenezi məsələlərinə xüsusi diqqət yetirilmişdir. Kongresdə çıxış edən Çeçenistan Respublikasının prezidenti Ramzan Kadirov tədbir iştirakçılarını salamlayaraq, Qafqazda yaşayan xalqlar arasında sülh və əmin-amanlığın bərqərar olmasını vurğulamış, Qafqaz xalqlarının, o cümlədən, çeçen xalqının etnik tarixinin dərinədən öyrənilməsinin aktual olduğunu bildirmiş və Kongresin işinə uğurlar arzulamışdır. Kongresdə AMEA Fəlsəfə İnstitutunun Davamlı inkişafın fəlsəfi şöbəsinin müdiri, fəlsəfə üzrə elmlər doktoru, professor Sakit Yəhya oğlu Hüseyinov da iştirak etmişdir. Kongresin plenar iclasında iştirakçıları salamlamaq üçün çıxış edən Sakit Hüseyinov çeçen etnosunun formalaşması prosesində mədəniyyətin rolundan danışmış və Qafqaz xalqları arasında multikultural dəyərlərin, Azərbaycan və Çeçenistan arasında elmi əməkdaşlığın inkişafının zəruriliyini vurğulamışdır.

mənəvi mədəniyyətin mühüm rol oynadığını vurğulayaraq, çeçen xalqının mənəvi irsinin formalaşması prosesini şərh etmişdir. Çıxışdan sonra Sakit Hüseyinov Azərbaycandan apardığı bir neçə kitabı Çeçenistan prezidenti Ramzan Kadirova və Çeçenistan Elmlər Akademiyasının prezidenti, akademik Ş.Qapurova hədiyyə kimi təqdim etmişdir. Bunun müqabilində prezident R.Kadirov Azərbaycan alimlərinə öz təşəkkürünü bildirmişdir.

Kongresdə AMEA Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutunun böyük elmi işçisi, m.ü.f.d. Həsənağa Ramazanlı "Azərbaycanda və Şimali Qafqazda topoloji abidələrə sistemli yanaşmanın bəzi xüsusiyyətləri" mövzusunda məruzə etmişdir. Müasir mərhələdə Azərbaycan arxeologiyasında, praktiki olaraq, yeni yanaşma metodlarından istifadə olduğunu Kongres iştirakçılarına bildiren məruzəçi Qafqaz xalqlarının etnogenezinin öyrənilməsində də bu yeni metodların tətbiq edilməsini məqsəduyğun hesab etmişdir.

Tarix üzrə fəlsəfə doktoru Dilavər Əzimlinin (A.A.Bakıxanov adına Tarix İnstitutunun aparıcı elmi

irəli sürülmüşdür. Bundan başqa, A.A.Bakıxanovun əsərinə əsaslanaraq, məruzəsi X.Qasimov məruzədə "erməni", "Erməniyyə", "Ermənistan" ifadələrinin müasir həyrlərlə bağlı olmadığı, həyrlərin çoxəsrlik saxtakarlıq fəaliyyəti də xüsusi qeyd edilmişdir.

Tarix İnstitutunun aparıcı elmi işçisi, m.ü.f.d. Alı Balayevin Kongresdəki məruzəsi də müəyyən maraq kəsb etmişdir. Belə ki, "XIX-XX əsrlərin miqrasiya prosesləri Azərbaycan xalqının etnik konsolidasiyanı ləngidən amil kimi" adlanan məruzə son 170 il ərzində Şimali Azərbaycanda baş vermiş zorakı miqrasiyanın tədqiqinə həsr edilmişdir. Məruzəçi, xüsusən, 1988-ci ildən başlayaraq Dağlıq Qarabağ münaqişəsindən sonra baş vermiş miqyasda prosesləri, münaqişə və müharibə nəticəsində meydana çıxış yeni miqrasiyaların respublikamızın sosial-iqtisadi vəziyyətinə mənfi təsir göstərdiyini Kongres iştirakçılarının nəzərinə çatdırmışdır.

AMEA Folklor İnstitutunun şöbə müdiri, filologiya üzrə elmlər doktoru Qalib Sayılovun "Qafqaz" mədəni məkanında ümumi davranış formulları" adlı məruzəsində Azərbaycan və çeçen xalqlarının adət və ənənələri müqayisə olunmuş, bir sıra adətlərin ritual-mifoloji mənşəyi izah olunmuş, o cümlədən, Qafqaz Ümumdavranış formullarının daha geniş etnik coğrafiyasında öyrənilməsi ilə bağlı bəzi təkliflər verilmişdir.

AMEA Folklor İnstitutunun şöbə müdiri, f.ü.f.d. prof. Seyfəddin Rza-soyun "Mifogenez etnogenezin semiotik proyeksiyası kimi (Oğuz və Nax mifoloji mətnləri əsasında)" adlı məruzəsində Oğuz və Nax mifləri müqayisəli kontekstdə öyrənilmiş, Nax miflərinin əsas personajlarından olan div obrazlarının strukturunda türk mif layı aşkarlanaraq, struktur-semiotik kontekstdə təhlil olunmuşdur.

Azərbaycan Texniki Universiteti İctimai fənlər kafedrasının professoru, f.ü.e.d. Əyyub Kərimov isə "Mentalitet anlayışına müasir yanaşma və çeçen xalqının milli men-

talitetinin özünəməxsus xüsusiyyətləri" adlı məruzəsində mentalitet anlayışı ilə bağlı müxtəlif müəlliflərin fikirləri fəlsəfi cəhətdən təhlil edilmiş və müasir elmi ədəbiyyata əsaslanaraq, təsnif edilmişdir. Eyni zamanda, digər xalqlarla müqayisədə Çeçen xalqının tarixən formalaşmış milli mentalitetinin özünəməxsus xüsusiyyətləri təhlil edilmişdir.

Kongresdə Azərbaycan nümayəndələrinin diqqətini cəlb edən məsələlərdən biri Abxaziya Respublikası Elmlər Akademiyası Humanitar Tədqiqatlar İnstitutunun elmi işlər üzrə müavini, tarix elmlər namizədi Quram Qumba Dxsotoviçin plenar iclasdakı məruzəsi oldu. "Nax xalqlarının etno-mədəni tarixi və etnogenez məsələləri" adlı məruzəsində Quram Qumba çeçenlərin etnomədəni tarixini "erməni mənəblərinə" əsaslanaraq, Şumerlərlə bağlamağa cəhd göstərdi.

Bundan başqa, İrəvan Qafqaz İnstitutunun direktoru, tarix elmlər doktoru, professor Aleksandr Maksoviç İskandaryan da, öz məruzəsində, çeçenlərin tarixi köklərini ermənilərlə bağlanmasını vurğuladı. Azərbaycan nümayəndələri və bir neçə çeçen alimi (tarix elmləri doktoru Salman Mirzoyev) ilə birlikdə bu fikrə qarşı etiraz etmişlər. Bu etirazdan sonra Kongresin qətnaməsində çeçen etnogenezinin erməni tarixçilərinin mənəblərinə bağlanması fikri qətnamədən çıxarıldı.

Çıxışdan belə başa düşüldü ki, Quram ermənilərə yararlanmağa çalışır. Tarixi faktlara söykənməyən bu fikrə qarşı Kongresin qətnaməsində biz Salman Mirzoyevi dəstəklədik. Erməni mənəbşünaslığını hallandıran Quram Rusiya, ərəb, Avropa və s. tarixçilərinin heç birinə istinad edə bilmədi.

Ümumiyyətlə, Qafqaz xalqlarının genezisi ilə bağlı Azərbaycan alimləri Kongresdə fəal iştirak etdilər. Bu baxımdan, Qroznıda keçirilən Beynəlxalq Kongresdə Azərbaycan alimlərinin iştirakı faydalı oldu.